

Παγκόσμια Διάσκεψη κατά του φυλετισμού, των φυλετικών διακρίσεων, της ξενοφοβίας και της σχετικής μισαλλοδοξίας

Ντέρμπαν Ν. Αφρικής, 31 Αυγούστου-8 Σεπτεμβρίου 2001

της Ιωάννας Μαγγανάρα*

WORLD
CONFERENCE
AGAINST

RACISM

RACIAL DISCRIMINATION,
XENOPHOBIA AND
RELATED INTOLERANCE

EQUALITY
JUSTICE
DIGNITY

United Nations

Human Rights

Durban,
South Africa
31 August -
7 September 2001

Ιστορικό της Διάσκεψης

Στις 12 Δεκεμβρίου 1997 η Γενική Συνέλευση των Ην. Εθνών αποφάσισε τη σύγκληση το 2001 της τρίτης Παγκόσμιας Διάσκεψης για την καταπολέμηση του φυλετισμού, των φυλετικών διακρίσεων, της ξενοφοβίας και της σχετικής μισαλλοδοξίας. Αυτή η απόφαση εξέφραζε την αυξανόμενη ανησυχία της διεθνούς κοινότητας σχετικά με το συνεχώς διογκούμενο φαινόμενο του φυλετισμού και των φυλετικών διακρίσεων.

Όπως είπε, σε παρέμβασή της στην Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η Ύπατη Αρμοστής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων κ. Mary Robinson «ο κόσμος μας είναι σήμερα μάρτυς σοβαρών εθνικών συγκρούσεων, διακρίσεων κατά των μεταναστών, των αυτοχθόνων πληθυσμών, φαινομένων θεσμοποιημένου φυλετισμού στα πλαίσια του κράτους ειδικότερα της αστυνομίας περιοριστικών πολιτικών μετανάστευσης και ασύλου, διακίνησης μηνυμάτων μίσους στο Internet και ύπαρξης ομάδων νέων που προκαλούν υιοθετώντας συμπεριφορές που βασίζονται στη μισαλλοδοξία και στην ξενοφοβία.

Ο κόσμος μας χαρακτηρίζεται σήμερα από το εξής παράδοξο: Από τη μια μεριά η τεχνολογική πρόοδος και τα Μ.Μ.Ε. έχουν συμβάλει στην αύξηση της επικοινωνίας, της γνώσης και της κατανόησης. Παρά ταύτα, ο φυλετισμός και η μη ανοχή εξακολουθούν να υφίστανται. Η φυλετική και ξενοφοβική προπαγάνδα διοχετεύεται τώρα μέσω του διαδικτύου, αν και το Internet εκπροσωπεί μια σημαντική πρόοδο όσον αφορά την ελευθερία έκφρασης και την παγκόσμια δημοκρατία.

Η σύγκληση της Τρίτης Παγκόσμιας Διάσκεψης αποφασίσθηκε και για έναν ακόμη λόγο. Γιατί οι προσπάθειες πενήντα και πλέον χρόνων των Ην. Εθνών για την εξάλειψη του φαινομένου είχαν πενιχρά αποτελέσματα με εξαίρεση την κατάρρευση του καθεστώτος του Απαρχάιντ. Οι δράσεις των Ην. Εθνών μπορούν να συνοψισθούν στα εξής:

Το Δεκέμβριο του 1948 η Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε υιοθέτησε ομόφωνα τη Σύμβαση για την πρόληψη και τιμωρία του εγκλήματος της γενοκτονίας.

* Η κ. Ιωάννα Μαγγανάρα είναι Πρεσβευτής Σύμβουλος στο Υπουργείο Εξωτερικών, μέλος του Δ.Σ. του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας

Το Νοέμβριο του 1963 υιοθέτησε τη Διακήρυξη των Ην. Εθνών για την κατάργηση όλων των μορφών φυλετικών διακρίσεων. Η Διακήρυξη επιβεβαίωσε την αρχή της ισότητας μεταξύ όλων των ανθρώπων και ότι η διάκριση με βάση τη φυλή, το χρώμα και την εθνική καταγωγή αποτελεί προσβολή της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, άρνηση των αρχών του Χάρτη των Ην. Εθνών, όπως και αυτών που συμπεριλαμβάνονται στην Παγκόσμια Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Δύο χρόνια αργότερα, το Δεκέμβριο του 1965, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ υιοθέτησε τη Διεθνή Σύμβαση για την κατάργηση όλων των μορφών φυλετικών διακρίσεων.

Το 1971 η Γενική Συνέλευση ανακήρυξε το Διεθνές Έτος για τη δράση κατά του φυλετισμού και των φυλετικών διακρίσεων. Το 1972 ανακήρυξε την πρώτη Δεκαετία για το θέμα αυτό (1973-1982). Το ίδιο έτος υιοθετήθηκε η Διεθνής Σύμβαση για την καταστολή και τιμωρία του εγκλήματος του Απαρτχάιντ. Το πρόγραμμα της πρώτης Δεκαετίας έθεσε την έμφαση στα μέτρα τα οποία θα έπρεπε να ληφθούν για την εφαρμογή των διαφόρων κειμένων των Ην. Εθνών που αφορούν στην καταπολέμηση του φυλετισμού, καθώς και σε μια παγκόσμια εκπαιδευτική καμπάνια.

Στα μέσα της δεκαετίας έγινε στη Γενεύη η Πρώτη Διεθνής Διάσκεψη για την καταπολέμηση του φυλετισμού και των φυλετικών διακρίσεων.

Η Διακήρυξη και το πρόγραμμα δράσης έθεσαν την έμφαση στην υπευθυνότητα των Ην. Εθνών για τα θύματα φυλετικών διακρίσεων, καθώς και για όσους ζουν κάτω από αποικιακή ή ξένη κυριαρχία.

Στο τέλος της δεκαετίας, το 1983, έγινε στην Γενεύη η Δεύτερη Παγκόσμια Διάσκεψη για το φυλετισμό, ενώ ανακηρύχθηκε και η Δεύτερη Δεκαετία (1983-92) για την καταπολέμηση του φαινομένου αυτού, η οποία έδωσε περαιτέρω έμφαση στις διαδικασίες προσφυγής για τα θύματα φυλετικών διακρίσεων.

Η Δεύτερη Δεκαετία προώθησε ένα πρόγραμμα το οποίο συμπεριλαμβάνει μεταξύ άλλων μία παγκόσμια καμπάνια πληροφόρησης για τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς και την επεξεργασία από την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ενός μοντέλου εθνικής νομοθεσίας, για να καθοδηγεί τις κυβερνήσεις στην εφαρμογή νομοθεσίας κατά των φυλετικών διακρίσεων.

Το 1993 η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων όρισε ειδικό εισηγητή για τις σύγχρονες μορφές φυλετισμού, φυλετικών διακρίσεων και ξενοφοβίας. Τον ίδιο χρόνο η Γενική Συνέλευση προκήρυξε την Τρίτη Δεκαετία για την καταπολέμηση του φυλετισμού (1994-2003). Η Τρίτη Δεκαετία υιοθέτησε μια πιο διευρυμένη έννοια του φυλετισμού, λαμβάνοντας υπόψη τους όρους εντολής του ειδικού εισηγητή για το φυλε-

τισμό αλλά και το ότι όλες οι κοινωνίες του κόσμου αντιμετωπίζουν, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, τέτοιου είδους προβλήματα. Επίσης, διαπίστωσε ότι η παγκοσμιοποίηση ασκεί νέου είδους κοινωνικές πιέσεις, οι οποίες απαιτούν την υιοθέτηση νέων μεθόδων για την καταπολέμηση του φυλετισμού και των φυλετικών διακρίσεων.

Η Τρίτη παγκόσμια Διάσκεψη κατά του φυλετισμού, σύμφωνα με την κ. Robinson, Ύπατη Αρμοστή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, θα έπρεπε όχι μόνο να ευαισθητοποιήσει περαιτέρω γύρω από αυτό το μεγάλο πρόβλημα, αλλά να προωθήσει και θετικά μέτρα στο εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, με στόχο την πλήρη εξάλειψη του φαινομένου αυτού.

Της Παγκόσμιας Διάσκεψης προηγήθηκαν περιφερειακές προπαρασκευαστικές Διασκέψεις: Η Ευρωπαϊκή, στο Στρασβούργο στις 11-13 Οκτωβρίου 2000, της Λατινικής Αμερικής στο Σαντιάγο στις 5-7 Δεκεμβρίου 2000, η Αφρικανική στο Ντακάρ στις 22-24 Ιανουαρίου 2001 και της Ασίας στην Τεχεράνη στις 19-21 Φεβρουαρίου 2001.

Κείμενα που υιοθετήθηκαν από τη Διάσκεψη του Ντέρμπαν

Τα κείμενα που υιοθετήθηκαν από τη Διάσκεψη αποτελούνται από μια Διακήρυξη και ένα πρόγραμμα δράσης με τα εξής υποκεφάλαια:

Γενικά θέματα.

- I. Πηγές, αίτια, μορφές και σύγχρονες εκδηλώσεις του φυλετισμού, των φυλετικών διακρίσεων, της ξενοφοβίας και της σχετικής μισαλλοδοξίας.
 - II. Θύματα.
 - III. Μέτρα για την πρόληψη, εκπαίδευση και προστασία με στόχο την εξάλειψη του φυλετισμού, των φυλετικών διακρίσεων, της ξενοφοβίας και της σχετικής μισαλλοδοξίας σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο.
 - IV. Παροχή ουσιαστικών διορθωτικών μέτρων, προσφυγής, αποκατάστασης και άλλα μέτρα στο εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο.
 - V. Στρατηγικές για την επίτευξη πλήρους και ουσιαστικής ισότητας, συμπεριλαμβανομένης της διεθνούς συνεργασίας και προώθηση των Ην. Εθνών και άλλων διεθνών μηχανισμών για την καταπολέμηση του φυλετισμού, των φυλετικών διακρίσεων, της ξενοφοβίας και της σχετικής μισαλλοδοξίας και παρακολούθηση της συνέχειας της Διάσκεψης.
- Αναλυτικότερα στο **Πρόγραμμα Δράσης στο υποκεφάλαιο II** περιλαμβάνονται μέτρα για τους Αφρικανούς και για τα άτομα αφρικανικής καταγωγής,

τους αυτόχθονες, τους μετανάστες, τους πρόσφυγες, άλλα θύματα, όπως τσιγγάνοι, άτομα ασιατικής καταγωγής, εθνικές, θρησκευτικές, γλωσσικές μειονότητες, γυναίκες, παιδιά, ανάπηροι, θύματα διακίνησης.

Στο υποκεφάλαιο III περιλαμβάνονται νομοθετικά, δικαστικά, διοικητικά και άλλα μέτρα για πρόληψη και προστασία στο εθνικό επίπεδο. Προσχώρηση και ουσιαστική εφαρμογή σχετικών διεθνών και περιφερειακών συμβατικών κειμένων που αφορούν τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη μη διάκριση. Δίωξη των δραστών φυλετικών πράξεων. Θεσμοθέτηση και ενδυνάμωση ανεξάρτητων εθνικών θεσμών και διαμεσολαβητών.

Επίσης, περιλαμβάνονται μέτρα που αφορούν πολιτικές και πρακτικές. Ειδικότερα, μέτρα που αφορούν συλλογή στοιχείων, έρευνα και μελέτη. Μέτρα στην εργασία, στην υγεία, στο περιβάλλον. Ίση συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων στην πολιτική, οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ζωή. Ο ρόλος των πολιτικών και των κομμάτων στην καταπολέμηση του φυλετισμού και της ξενοφοβίας. Μέτρα για εκπαίδευση και για συνειδητοποίηση. Πρόσβαση στην εκπαίδευση χωρίς διακρίσεις. Εκπαίδευση Ανθρώπινων Δικαιωμάτων για παιδιά, νέους, δημόσιους λειτουρ-

Η Διάσκεψη αναγνωρίζει τις προσπάθειες των αναπτυσσομένων κρατών, ειδικότερα των αφρικανικών, να αντιμετωπίσουν τη φτώχεια, την υπανάπτυξη, τον κοινωνικό αποκλεισμό, την αστάθεια, την ανασφάλεια μέσω διαφόρων πρωτοβουλιών, όπως η Νέα Αφρικανική Πρωτοβουλία και το Παγκόσμιο Ταμείο για την εξάλειψη της φτώχειας. Καλεί τις ανεπτυγμένες χώρες, τα Ην. Έθνη και τους διεθνείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς να παράσχουν νέους και επιπρόσθετους οικονομικούς πόρους στις πρωτοβουλίες αυτές.

Αναγνωρίζει ότι οι ιστορικές αδικίες έχουν συμβάλει στην υπανάπτυξη, περιθωριοποίηση, κοινωνικό αποκλεισμό σε διάφορα μέρη του κόσμου, ειδικότερα στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η Διάσκεψη αναγνωρίζει την ανάγκη για προώθηση οικονομικών και κοινωνικών προγραμμάτων σε αυτές τις κοινωνίες και στη διασπορά, στα πλαίσια ενός νέου συνεταιρισμού βασισμένου στην αλληλεγγύη και στον αμοιβαίο σεβασμό.

Στο κεφάλαιο V ζητείται από τα κράτη μέλη να επεξεργασθούν εθνικά σχέδια δράσης για την εφαρμογή των κειμένων του Ντέρμπαν. Καλείται η Ύπατη Αρμοστής Ανθρώπινων Δικαιωμάτων να συνεργασθεί

γούς και επαγγελματίες. Πληροφόρηση, επικοινωνία και Μ.Μ.Ε. συμπεριλαμβανομένων των νέων τεχνολογιών.

Στο κεφάλαιο IV καλούνται τα κράτη να λάβουν μέτρα που να διασφαλίζουν ώστε τα θύματα να έχουν πλήρη πρόσβαση σε πληροφόρηση, υποστήριξη, προστασία, διοικητικά και δικαστικά μέτρα συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος των θυμάτων να ζητούν δίκαιη και επαρκή επανόρθωση ή ικανοποίηση για ζημιά που υπέστησαν, καθώς και νομική βοήθεια, όπου απαιτείται. Η νομοθεσία των κρατών θα πρέπει να απαγορεύει τις φυλετικές διακρίσεις και να παρέχει ουσιαστικά, δικαστικά και άλλα επανορθωτικά μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της θεσμοθέτησης εθνικών, ανεξάρτητων εξειδικευμένων σωμάτων.

με μία επιτροπή πέντε προσωπικοτήτων από τις γεωγραφικές περιοχές που εκπροσωπούνται στα Ην. Έθνη. Η Διάσκεψη καλωσορίζει την πρόθεση της Ύπατης Αρμοστούς Ανθρώπινων Δικαιωμάτων να θεσμοθετήσει στο Γραφείο της Τμήμα για την καταπολέμηση του φυλετισμού.

Συστήνει το Γραφείο της σε συνεργασία με κράτη, διεθνείς, περιφερειακούς οργανισμούς, ΜΚΟ και εθνικούς θεσμούς για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα να θεσμοθετήσουν τράπεζα δεδομένων που να αφορά πληροφόρηση για πρακτικά μέτρα καταπολέμησης του φυλετισμού. Ζητάει από την επιτροπή ανθρωπίνων δικαιωμάτων να συμπεριλάβει στους όρους εντολής των ειδικών εισηγητών και ομάδων εργασίας της επιτροπής, ειδικότερα του Ειδικού Εισηγητή για

τις σύγχρονες μορφές φυλετισμού, τις αρχές που περιέχονται στα κείμενα του Ντέρμπαν. Συστήνει στη Γενική Συνέλευση να προκηρύξει ένα έτος ή μια δεκαετία κατά της διακίνησης απόμων, ειδικότερα γυναικών και παιδιών. Συστήνει στο Γενικό Γραμματέα των Ην. Εθνών να αξιολογήσει τα αποτελέσματα της δεκαετίας των αυτοχθόνων πληθυσμών ανά τον κόσμο και να προχωρήσει σε συστάσεις για το πώς θα συνεχίσει η δεκαετία αυτή.

Ζητεί από τα κράτη μέλη να υιοθετήσουν όσο πιο σύντομα μπορούν τη Διακήρυξη για τα δικαιώματα των αυτοχθόνων που επεξεργάζεται η ειδική ομάδα εργασίας της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Ζητεί από τα κράτη μέλη να προωθήσουν πολιτικές και προγράμματα για την καταπολέμηση της φτώχειας, της περιθωριοποίησης και του κοινωνικού αποκλεισμού που διασυνδέεται με το φυλετισμό, τις φυλετικές διακρίσεις και την ξеноφοβία.

Καλεί τη Γενική Συνέλευση να εξετάσει την επεξεργασία μιας διεθνούς Σύμβασης για την προστασία και προώθηση των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των αναπήρων.

Καλεί τους διεθνείς χρηματοπιστωτικούς και αναπτυξιακούς οργανισμούς να περιορίσουν τις αρνητικές επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης, α) εξετάζοντας, μεταξύ άλλων, πώς οι πολιτικές και οι πρακτικές τους επηρεάζουν τους εθνικούς πληθυσμούς, ειδικότερα τους αυτόχθονες, β) διασφαλίζοντας συγχρόνως ότι οι πολιτικές τους συμβάλλουν στην εξάλειψη του φυλετισμού, γ) με περαιτέρω εκδημοκρατισμό των οργανισμών αυτών.

Θέματα τριβής.

Δύο ήταν τα σημεία διαφωνίας που λίγο έλειψε να τινάξουν τη Διάσκεψη στον αέρα: το Μεσανατολικό και οι αδικίες του παρελθόντος.

Η αφρικανική ομάδα έδωσε έμφαση στις αδικίες του παρελθόντος και στις διεκδικήσεις των αποζημιώσεων. Σε αυτές τις διεκδικήσεις προσετέθησαν αιτήματα συγγνώμης, γενικής καταδίκης της δουλείας και της αποικιοκρατίας, η οποία αποτελεί και τη βασική αιτία του φυλετισμού, και χαρακτηρισμού αυτών των φαινομένων ως εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας.

Τα αιτήματα αυτά απευθύνονταν σαφώς και αποκλειστικά στις αποικιοκρατικές χώρες και σ' αυτές που άσκησαν τις πρακτικές της δουλείας.

Η Αφρικανική ομάδα ήταν διαιρεμένη μεταξύ των ακραίων (Νιγηρία, Ναμίβια Ζάμπια, Αλγερία) και των μετριοπαθών. Όλες όμως οι Αφρικανικές χώρες εξέφρασαν την ανάγκη αναγνώρισης των σφαλμάτων του παρελθόντος.

Οι Αφρικανοί υποστηρίχθηκαν στις διεκδικήσεις τους από ορισμένους ακραίους της Λατινοαμερικανικής ομάδας (Καραϊβική, Ιαμαϊκή, Μπαρμπάντος, Κούβα ως ένα σημείο, και Μεξικό, που όμως έπαιζε διφορούμενο ρόλο).

Οι διαπραγματεύσεις για το θέμα αυτό διεξήχθησαν μεταξύ της ΕΕ και της Αφρικανικής ομάδας. Κατά τα πρώτα στάδια της προετοιμασίας της Διάσκεψης, η ΕΕ ήταν αντίθετη στο να συμπεριληφθεί το θέμα αυτό στην Ημερήσια Διάταξη της Διάσκεψης. Κάτω όμως από την πίεση της Αφρικανικής ομάδας αναγκάστηκε να υποχωρήσει και να επεξεργαστεί σχετικές προτάσεις. Με βάση τα συμπεράσματα του Συμβουλίου Γενικών υποθέσεων της 16^{ης} Ιουλίου 2001, η ΕΕ ήταν έτοιμη να υιοθετήσει έντονη διατύπωση για τη δουλεία αναγνωρίζοντας ότι σήμερα αποτελεί έγκλημα κατά της ανθρωπότητας και για την αποικιοκρατία αναγνωρίζοντας ότι συμβάλλει στο φυλετισμό. Η διατύπωση αυτή επίσης αναγνώριζε, εξέφραζε λύπη και καταδίκασε τον πόνο που δημιούργησαν οι αδικίες του παρελθόντος. Η επανεμφάνιση τέτοιων τραγωδιών θα πρέπει να αποφευχθεί με κάθε τίμημα. Τα συμπεράσματα του Συμβουλίου επανεπιβεβαίωσαν τη δέσμευση της ΕΕ όσον αφορά την αναπτυξιακή συνεργασία ως έκφραση αλληλεγγύης και εταιρικής σχέσης, χωρίς καμιά διασύνδεση με τις αδικίες του παρελθόντος. Η ΕΕ, υποστηριζόμενη από τις ΗΠΑ, ήταν πάντως εναντίον οποιασδήποτε διατύπωσης που θα είχε σχέση με έκφραση συγγνώμης και με αποζημιώσεις και συνεπακόλουθα με νομικές ευθύνες. Αντιτάχθηκε επίσης σε οποιαδήποτε προσπάθεια να κατονομασθούν ορισμένες χώρες σε θέματα αποικιοκρατίας και πρακτικών δουλείας.

Οι Αφρικανοί, αν και αρχικά είχαν ζητήσει αποζημιώσεις καθώς και άμεση και χωρίς όρους ακύρωση του χρέους, υπαναχώρησαν αντιμετωπίζοντας το θέμα πιο ρεαλιστικά. Όπως δήλωσε ο Πρόεδρος της Σενεγάλης κ. Α. Wade, "υποφέρουμε ακόμη από τις επιπτώσεις της δουλείας και της αποικιοκρατίας και αυτό δεν μπορεί να αξιολογηθεί με οικονομικούς όρους".

Η Ν. Αφρική επίσης υποστήριξε ότι ενδιαφέρεται να εστιάσει τις προσπάθειές της αντί των αποζημιώσεων σε πιο ρεαλιστικούς στόχους, όπως αναπτυξιακή βοήθεια από τη Δύση για προγράμματα ανάκαμψης της Αφρικής. Προς την κατεύθυνση αυτή επηρέασε και η συζήτηση για το ότι η αποικιοκρατία και η δουλεία δεν μπορεί να περιορισθούν στην μεταχείριση της Αφρικής και των Αφρικανών από τη Δύση.

Η αποικιοκρατική επέκταση της Δύσης συμπεριλάβε περιοχές της Ασίας και του Ειρηνικού, όπως π.χ

τα θύματα της γαλλικής αποικιοκρατίας στην Ινδοκίνα (Βιετνάμ, Λάος, Καμπότζη), της ολλανδικής αποικιοκρατίας στις ανατολικές Ινδίες (Ινδονησία) και της βρετανικής αποικιοκρατίας στη Νότια και Νοτιοανατολική Ασία (Μπαγκλαντές, Μπούρμα, Φίτζι, Ινδία, Μαλαισία, Πακιστάν, Σιγκαπούρη). Η μεταφορά από τους Ευρωπαίους δούλων από την Κίνα και την Ινδία για να συμπληρωθεί ή για να αντικατασταθεί η χρήση δούλων από την Αφρική περιπλέκει το θέμα. Η κατάκτηση της Λατινικής Αμερικής από τους Ισπανούς οδήγησε στον αποδεκατισμό των ιθαγενών. Η Αυτοκρατορική επέκταση της Ιαπωνίας στην Ανατολική Ασία, συμπεριλαμβανομένου του αποικισμού της Κορέας και της Ταϊβάν στην αρχή του 20ου αιώνα, την κάνει τρωτή σε απαιτήσεις αποζημιώσεων.

Η Ρωσία στο τέλος του 19^{ου} αιώνα υποδούλωσε λαούς στον Καναδά, την Κεντρική Ασία, την Άπω Ανατολή.

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία κατέκτησε μεγάλες περιοχές και αποδεκάτισε ολόκληρους πληθυσμούς (Αρμενική γενοκτονία του 1915).

Οι Αφρικανοί, λαμβάνοντας όλα αυτά υπόψη, υπαναχώρησαν στο θέμα των αποζημιώσεων. Επέμειναν όμως στο θέμα της ρητής συγγνώμης. Επίσης, υπήρξε και η άποψη ότι το θέμα θα μπορούσε να συζητηθεί σε άλλα φόρα με τη συμμετοχή εμπειρογνομώνων και εκπροσώπων κρατών. Θα μπορούσε δηλαδή η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων να συστήσει ad hoc ομάδα εργασίας προς τούτο, είτε η 6^η Επιτροπή της Γενικής Συνέλευσης των Ην. Εθνών είτε η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου.

Όσον αφορά το θέμα «έγκλημα κατά της ανθρωπότητας», η Δύση υποστήριζε ότι το θέμα δεν είναι αν το απαρχαίντ, η γενοκτονία, οι θεσμοθετημένες σύγχρονες μορφές δουλείας συνιστούν έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, γιατί τούτο είναι αδιαμφισβήτητο. Το θέμα είναι το κατά πόσο μια ιστορική πρακτική, η οποία για πολλούς αιώνες εθεωρείτο νόμιμη και συμπεριελάμβανε γραπτές συμφωνίες, μπορεί σήμερα, αναδρομικά, να θεωρηθεί διεθνές έγκλημα. Για το λόγο αυτό η συμβιβαστική διατύπωση, η οποία υιοθετήθηκε, ικανοποιεί μεν το αίτημα των αναπτυσσόμενων χωρών να χαρακτηριστεί η δουλεία και το δουλεμπόριο ως έγκλημα κατά της ανθρωπότητας. Όμως η διατύπωση που επελέγει, αποφεύγει να κατακρίνει ανοικτά τις συγκεκριμένες ιστορικές πράξεις δουλεμπορίου. «Η δουλεία και το δουλεμπόριο αποτελούν και θα έπρεπε να αποτελούν ανέκαθεν έγκλημα κατά της ανθρωπότητας», αναφέρεται στην τελική Διακήρυξη. Αυτή η διατύπωση λαμβάνει υπόψη τη θέση της ΕΕ σχετικά με την αρχή της μη αναδρομικότητας στο διεθνές δίκαιο σε θέματα ευθύνης των κρατών. Η διατύπωση αυτή δεν ικανοποίησε τους Αφρικανούς, και

ειδικότερα τους Αφροαμερικανούς, οι οποίοι υποστήριζαν ότι τα διακόσια χρόνια της δουλείας και τα εκατό χρόνια κατά τα οποία ζούσαν υπό θεσμικά κατοχυρωμένο καθεστώς φυλετικών διακρίσεων ευθύνονται για την τωρινή υποβαθμισμένη θέση τους και ήλπιζαν ότι η Διάσκεψη θα τους βοηθούσε να ζητήσουν αποζημιώσεις από την Αμερικανική Κυβέρνηση. Επίσης, το τελικό κείμενο αναφέρει ότι η Διάσκεψη γενικώς, και όχι οι συγκεκριμένες χώρες που πλούτισαν από την αποικιοκρατία, αισθάνεται βαθύτατη λύπη για τον ανθρώπινο πόνο που προξένησε η δουλεία.

Επίσης, η συμβιβαστική διατύπωση αναφέρεται σε έκφραση συγγνώμης, τύψεων, λύπης, αφήνοντας την ελευθερία στις χώρες όσον αφορά τις πρωτοβουλίες που θα θελήσουν να πάρουν. Αναγνώριση, λοιπόν, και καταδίκη των τραγωδιών του παρελθόντος θέτοντας την αποικιοκρατία και τη δουλεία στο ίδιο επίπεδο χωρίς όμως καμιά δυνατή διασύνδεση με οικονομικές αποζημιώσεις.

Αναφορά σε μέτρα (πρόσβαση στην αγορά, απόληψη της φτώχειας, μεταφορά τεχνο-λογιών, ανάπτυξη της εκπαίδευσης, για να σταματήσουν και να ανατραπούν οι επιπτώσεις από ορισμένες πρακτικές του παρελθόντος, χωρίς καμιά δεσμευτική υποχρέωση ή αποδοχή οικονομικής ευθύνης γι' αυτές τις πρακτικές ή αλλαγής των αρχών και κριτηρίων που διέπουν την αναπτυξιακή συνεργασία (αλληλεγγύη ή εταιρική σχέση).

Υποστήριξη των πρωτοβουλιών των αναπτυσσόμενων χωρών, όπως η Νέα Αφρικανική Πρωτοβουλία. Αυτό το τελευταίο θέμα, το οποίο είναι πολύ αμφιλεγόμενο, συζητήθηκε σε βάθος, κάτι που αποτελεί ένα σημαντικό πολιτικό και ηθικό βήμα, του οποίου οι επιπτώσεις είναι αδιαμφισβήτητες.

Κάθε μέρος λοιπόν έκανε ένα βήμα προς την αντίθετη κατεύθυνση (μείωση ορισμένων διεκδικήσεων των Αφρικανών όσον αφορά τις αποζημιώσεις, συμφωνία της ΕΕ να θέσει στο ίδιο επίπεδο την αποικιοκρατία και τη δουλεία, με γενικότερη καταδίκη της αποικιοκρατίας, παραδεχόμενη ότι οδηγεί στο φυλετισμό).

Το άλλο μεγάλο θέμα διαφωνίας, που λίγο έλειψε να τινάξει τη Διάσκεψη στον αέρα, και εξαιτίας του οποίου, όπως και του θέματος του παρελθόντος, η Διάσκεψη παρατάθηκε κατά μία μέρα, ήταν το Μεσανατολικό. Ενώ όμως για το δεύτερο είχε βρεθεί συμβιβαστική διατύπωση το πρωί της τελευταίας μέρας, η κατάσταση στη Μέση Ανατολή συνέχισε να αποτελεί πρόβλημα μέχρι την τελευταία στιγμή. Η θέση της ΕΕ γύρω από το Μεσανατολικό ήταν ότι το Ντέρμπαν δεν ήταν το κατάλληλο φόρουμ, για να ασχοληθεί με το θέμα αυτό, ούτε μπορούσε να αντικαταστήσει τη δια-

δικασία ειρήνευσης. Για την ΕΕ η Διάσκεψη έπρεπε να διατηρήσει τον παγκόσμιο χαρακτήρα της και να αποφύγει να επικεντρωθεί σε περιφερειακές πλευρές ή σε συγκεκριμένες χώρες. Επιπλέον, ορισμένες αναφορές που εξίσωναν το φυλετισμό με το σιωνισμό ήταν απαράδεκτες για την ΕΕ, αλλά και για τις ΗΠΑ και τα λοιπά μέλη της Δυτικής ομάδας. Αντίθετα ο αντισημιτισμός και το ολοκαύτωμα θα έπρεπε, σύμφωνα με την ΕΕ, να τύχουν ιδιαίτερης προσοχής, χωρίς απευθείας διασύνδεση με το Μεσανατολικό. Όμως λόγω των θέσεων ορισμένων χωρών δεν αποφεύχθηκε η συζήτηση γύρω από το θέμα αυτό. Τα μέλη της Ισλαμικής Διάσκεψης υπό την προεδρία του Κατάρ και της Αραβικής Ένωσης υπό την προεδρία της Αιγύπτου προσπάθησαν να χρησιμοποιήσουν τη Διάσκεψη για να επιτύχουν την καταδίκη του Ισραήλ. Απαιτούσαν ενσωμάτωση της γλώσσας που είχε υιοθετηθεί για το θέμα αυτό από τη Διάσκεψη της Τεχεράνης με ελάχιστο παρονομαστή την αναφορά στον πόνο που έχουν υποφέρει οι Παλαιστίνιοι.

Ορισμένες χώρες όπως η Συρία, το Πακιστάν, η Αίγυπτος, η Παλαιστίνη, τα Ην. Αραβικά Εμιράτα, το Ιράν υιοθέτησαν μια θέση ακραία. Η αποχώρηση των Η.Π.Α και του Ισραήλ για το λόγο αυτό αύξησε την πίεση που δέχθηκε η ΕΕ, η οποία όμως υποστήριξε σθεναρά την ανάγκη υιοθέτησης ενός ισορροπημένου κειμένου.

Η Νότιος Αφρική επεξεργάστηκε συναινετικό έγγραφο μαζί με τη Νορβηγία και τους Άραβες καθώς και τα μέλη της Ισλαμικής Διάσκεψης, το οποίο έγινε αποδεκτό από την ΕΕ.

Το κείμενο αυτό αναφέρεται στη θρησκευτική μισαλλοδοξία, εκφράζει ανησυχία για την αύξηση του αντισημιτισμού και της ισλαμοφοβίας, αναφέρεται στην κατάσταση των Παλαιστινίων κάτω από ξένη κατοχή και αναγνωρίζει το δικαίωμά τους στην αυτοδιάθεση, όπως και το δικαίωμα των προσφύγων να επιστρέψουν στις εστίες τους με ασφάλεια και αξιοπρέπεια. Τα στοιχεία αυτά εντάσσονται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο που αναγνωρίζει το δικαίωμα στην ασφάλεια για τα κράτη της περιοχής, κάνει έκκληση για υποστήριξη στη διαδικασία ειρήνευσης και για εξεύρεση λύσης μέσω πολιτικού διαλόγου και ειρηνικών μέτρων. Συνηγορεί ώστε να δοθεί τέλος στη βία και να ξεκινήσουν πάλι οι διαπραγματεύσεις. Διατηρεί την αναφορά στο ολοκαύτωμα. Αντίθετα, απαλείφει την εξίσωση του φυλετισμού με το σιωνισμό.

Το κείμενο όμως αυτό είχε ορισμένα προβλήματα για τους Άραβες και τα μέλη της Ισλαμικής Διάσκεψης. Παρά τις πιέσεις της Υπουργού Εξωτερικών της Ν. Αφρικής, κ. Zuma, η ΕΕ δεν δέχθηκε να αντικαταστήσει τη λέξη «κατάσταση» με τη λέξη «πόνος» των Παλαιστινίων. Τα μουσουλμανικά κράτη συμφώ-

νησαν τελικά με την συμβιβαστική πρόταση που είχε υποβάλει η Ν. Αφρική προκειμένου να μην χρεωθούν την αποτυχία της Διάσκεψης.

Το κείμενο αυτό θα αντικαθιστούσε όλες τις παραγράφους στην Διακήρυξη και στο Πρόγραμμα Δράσης, που αφορούσαν τις σχετικές με το θέμα αυτό. Με το πρόσχημα της διαφορετικής ερμηνείας των παραγράφων που αφορούσε το κείμενο αυτό, η Συρία άνοιξε εκ νέου τη συζήτηση πάνω σε τρεις παραγράφους (παράγραφος 30 της Διακήρυξης και 3 και 179 του Προγράμματος Δράσης).

Η ΕΕ αντιστάθηκε στις προσπάθειες της Συρίας, η οποία υποστηρίχθηκε από το Πακιστάν, την Αλγερία και την Αίγυπτο, οι οποίες είχαν ως στόχο να χαρακτηριστεί η πολιτική του Ισραήλ ως φυλετική. Μέσω μιας πρότασης για μη λήψη δράσης την οποία εισήγαγε η Βραζιλία, υποστηριζόμενη από την ΕΕ, η πρόταση της Συρίας απορρίφθηκε με 51 ψήφους υπέρ, 37 κατά και 11 αποχές. Η υποστήριξη της Λατινοαμερικανικής ομάδας στο θέμα αυτό ήταν σημαντική. Έτσι, η Ευρωπαϊκή θέση επεκράτησε και το τελικό κείμενο δεν περιείχε καταδίκη του Ισραήλ.

Ένα άλλο θέμα που προκάλεσε διαφωνίες ήταν αυτό των θυμάτων. Τρία ήταν τα ζητήματα που τέθηκαν: οι πηγές των φυλετικών διακρίσεων, οι πηγές των πολλαπλών μορφών φυλετικών διακρίσεων και η λίστα των θυμάτων.

Όσον αφορά το πρώτο σημείο βρέθηκε συμβιβαστική λύση με την αναφορά στη Σύμβαση για την κατάργηση όλων των μορφών φυλετικών διακρίσεων.

Στο άρθρο 1 παρ. 1 της Σύμβασης αναφέρεται ότι ο όρος φυλετική διάκριση υπονοεί κάθε διάκριση, εξαίρεση, παρεμπόδιση ή προτίμηση που βασίζεται στη φυλή, στο χρώμα, στην καταγωγή, στην εθνική ή εθνολογική προέλευση, με σκοπό ή αποτέλεσμα την εκμηδένιση ή διακινδύνευση της αναγνώρισης, απόλαυσης ή άσκησης υπό όρους ισότητας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών στον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, μορφωτικό ή οποιοδήποτε άλλο τομέα της δημόσιας ζωής.

Το δεύτερο κείμενο δημιούργησε επιπλέον προβλήματα. Η ΕΕ και ο Καναδάς, η Αυστραλία, η Ν. Ζηλανδία και η Λατινοαμερικανική ομάδα, προσπάθησαν να αντικατοπτρίσουν τη σημερινή πραγματικότητα της κοινωνίας ενσωματώνοντας νέες πηγές φυλετικών διακρίσεων, όπως π.χ. ο σεξουαλικός προσανατολισμός.

Η προσπάθεια όμως αυτή συνάντησε σφοδρή αντίδραση από τις Ισλαμικές χώρες. Ο μόνος, δυνατός συμβιβασμός ήταν να περιορισθούν οι πηγές των πολλαπλών μορφών διακρίσεων σε κριτήρια που έχουν ήδη συμφωνηθεί και είναι ενσωματωμένα στη

διακίνηση γυναικών και παιδιών μετανάστευση και διακρίσεις φύλο και φυλετικές διακρίσεις φυλετισμός εναντίον των αυτόχθονων πληθυσμών προστασία δικαιωμάτων μειονοτήτων

Παγκόσμια Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του 1948 (φυλή, χρώμα, γένος, γλώσσα, θρησκεία, πολιτική ή άλλη πεποίθηση, εθνική ή κοινωνική προέλευση, περιουσία, γέννηση ή κάθε άλλη κατάσταση).

Όσον αφορά τις λίστες των θυμάτων στάθηκε αδύνατο να βρεθεί συμβιβαστική λύση. Η ΕΕ τάχθηκε υπέρ μιας λίστας, που θα χαρακτηρίζονταν από ακρίβεια, και, επομένως δεν θα ήταν εξαντλητική και θα απέκλειε εν δυνάμει θύματα του φυλετισμού. Ήταν κυρίως αντίθετη σε μια ιεράρχηση των θυμάτων. Η αφρικανική όμως ομάδα ήθελε να τοποθετήσει τους Αφρικανούς και τα άτομα αφρικανικής καταγωγής στην πρώτη σειρά των θυμάτων. Η συζήτηση κατέληξε σε αποτυχία.

Τέλος, αποφασίσθηκε μια γενικόλογη αναφορά στα θύματα, η οποία έχει ως εξής: «άτομα ή ομάδες ατόμων που έχουν ή είχαν στο παρελθόν αρνητικά επηρεαστεί ή υπήρξαν υποκείμενο ή στόχος τέτοιων δεινών». Η διατύπωση αυτή πάντως δεν εμπόδισε την άναρχη απαρίθμηση των θυμάτων, ανάλογα με το θέμα των διαφόρων παραγράφων. Η προσέγγιση όμως αυτή έδωσε τη δυνατότητα προβολής διαφόρων κατηγοριών ανθρώπων, οι οποίοι δεν έχουν συχνά λόγο και οι οποίοι κέρδισαν την αναγκαία προσοχή με στόχο την εξέλιξη της θέσης τους (αυτόχθονες πληθυσμοί, πρόσφυγες, μετανάστες, μειονότητες, τσιγγάνοι).

Ένα άλλο στοιχείο που δείχνει τη δυσκολία να προχωρήσει η προσέγγιση στα θέματα αυτά είναι η λέξη «φυλή». Έχει αποδειχθεί σήμερα ότι οποιαδήποτε θεωρία προσπαθεί να αποδείξει την ύπαρξη διαφορετικών φυλών είναι επιστημονικά λανθασμένη. Η ΕΕ υποστήριξε ότι η γλώσσα που χρησιμοποιείται για το θέμα αυτό θα πρέπει να αντικατοπτρίζει αυτή την εξέλιξη. Η χρησιμοποίηση διατυπώσεων που υπονοούν την ύπαρξη διαφορετικών φυλών (φυλετι-

κές ομάδες, πολυφυλετική κοινωνία, φυλετική καταγωγή) θα πρέπει να αποφευχθεί. Ο στόχος της ΕΕ δεν ήταν, σε καμιά περίπτωση, να αρνηθεί τις φυλετικές διακρίσεις των οποίων είναι θύματα ορισμένες κατηγορίες ατόμων και για τον ορισμό των οποίων είναι χρήσιμη η έννοια της φυλής. Ούτε να αγνοήσει τη διαφορετικότητα της ανθρώπινης φυλής, αλλά, απλά, να δείξει ότι όλα τα ανθρώπινα όντα ανήκουν σε ένα μοναδικό ανθρώπινο είδος, όπως διακήρυξε και το 1978 η Γενική Διάσκεψη της UNESCO.

Σύμφωνα με την ΕΕ, η υφιστάμενη ορολογία καλύπτει τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στους ανθρώπους, χωρίς να είναι απαραίτητο να προσφεύγουμε σε αμφιλεγόμενες έννοιες, που μπορεί να μην ερμηνεύονται σωστά.

Αυτή η ιδέα συνάντησε μια ισχυρή αντίδραση αρχικά από τις Αραβικές / Ισλαμικές χώρες με προεξάρχουσες το Πακιστάν, το Μπαρμπάντος, την Ιαμαϊκή, τη Βραζιλία και ως ένα βαθμό τον Καναδά. Η ΕΕ πρότεινε μια παράγραφο, η οποία ανέφερε ότι η χρησιμοποίηση αυτών των εννοιών δεν υπονοούσε την αποδοχή θεωριών φυλετικής υπεροχής ή που είχαν ως σκοπό την αποδοχή της ύπαρξης διαφορετικών φυλών. Το Πακιστάν όμως και οι Ισλαμικές χώρες αρνήθηκαν να συμφωνήσουν με τη θέση αυτή.

Εν κατακλείδι, μπορεί κανείς να υποστηρίξει ότι η Διάσκεψη αυτή, η οποία χαρακτηρίστηκε ως μία από τις πιο δύσκολες που έγινε ποτέ στα πλαίσια των Ηνωμένων Εθνών, προκάλεσε ανάμικτα συναισθήματα, κυρίως διαψεύσεις ελπίδων και στόχων σε πολλούς, αλλά και επιτυχίας, έστω και περιορισμένης, αφού υιοθέτησε σημαντικές συστάσεις σε πολλά θέματα, οι οποίες όμως απομένει να δούμε αν θα εφαρμοστούν.